

Gråhårede profeter

Av Dag Andersen

Publisert i Minerva nr.1 2008

Både 68-erne og vi som var deres opponenter, hele babyboomgenerasjonen, er blitt 40 år eldre. Vi er blitt en svært så veletablert og borgerlig generasjon enten vi nå hørte hjemme på venstre eller høyre side den gangen. Det er mulig vi kommer til å gå i vår grav på den måten – men det er ikke helt sikkert.

Høyre/venstre dimensjonen er ikke lenger relevant, nå er det helt andre utfordringer som tårner seg opp foran oss. Klimautfordringen er felles og samlende både sosialt og globalt. Men vi har et fjernt minne, en gjenklang i vår sjel av et engasjement, av en glød for en stor sak. Det er en erfaring generasjonen etter oss, ironigenerasjonen er totalt fremmed for.

Generasjonene som har kommet etter oss er midt i all den materielle velstanden fattigere enn oss fordi de ikke har følt engasjementet, den kollektive energien som fantes på begge sider av høyre/venstre fronten (selv om den utvilsomt var sterkest på venstresiden). Det er noe ganske annet enn å være enslig opprører eller inngå i en liten flokk som vil sloss for sin hjertesak i et hav av velfødd likegyldighet.

Nå, når pensjonen og nostalgien nærmer seg, opplever de som ikke allerede har druknet i en sump av rødvin og golf, at himmelen flammer opp der ute i horisonten. Riktignok er de gamle frontlinjene forsvunnet, vasket vekk av velstand, utjevning og kommunismens sammenbrudd, men de av oss som fortsatt er våkne kan se at det er tid for å hente frem vårt gamle engasjement.

Kampen om fordelingen av de materielle godene er ikke sentral lenger i en nasjonal målestokk. Det er selve volumet av vår materielle suksess som er i ferd med å snu seg mot oss. Vi står foran sansynlige klimakatastrofer med etterfølgende økonomiske krakk og klimaflyktninger i en u håndterlig stor målestokk. De politiske reaksjonene vil, om vi ikke klarer å forhindre dette, temmelig sikkert bli av den brunfargede typen.

Er vi våkne nok, langtskuende nok, og har vi fortsatt kraft nok til å riste av oss vårt søvndyssende vellevned og gjøre noe med det? De som i dag er unge synes å ha mer enn nok med å gjøre karriere og å komme seg inn i boligmarkedet. Det er **nå** vår generasjon settes på prøve, vi står foran en felles utfordring uavhengig av hvilken side vi havnet på i vår ungdom. Består vi velstandsprøven?

Sosiokulturelle generasjoner

Betegnelsen *sosiale generasjoner* ble innført av Francois Mentré i en bok av samme navn, men dette er vel så mye et kulturelt fenomen. Det handler om en gruppe av befolkningen, en alderskohort med drøye 20 årskull, som er blitt formet av felles erfaringer, særlig gjennom den viktige ungdomstiden, men også gjennom barndommen ved at deres foreldregenerasjon har sine særtrekk formet av sine felles erfaringer. Når det gjelder nålevende generasjoner kan man trekke nokså klare skiller

mellom dem ved hjelp av intervjuundersøkelser. Dog tar det litt tid før en ny generasjon er formet, de må gjerne leve med betegnelser som *generasjon x* en tid.

68-er generasjonens foreldregenerasjon, heltegenerasjonen fra 2. Verdenskrig, var født mellom 1901 og 1924. Det var en kortklippet, disiplinert generasjon med tro på felles innsats og teknologiens velsignelser. Nå har en krig omtrent like mange tapere som vinnere, men også taperne var kortklippede og disiplinerte, og denne generasjonens tyskere og japanere ledet en meget vellykket gjenoppbygging.

Den neste markerte generasjonen, babyboom-generasjonen, er kullene født mellom 1943 og 1960. Vi var den første generasjonen med en markert ungdomskultur, hippiegenerasjonen, 68-erne. Mange av vår generasjons helter, som Elvis Presley, tilhører den mindre profilerte mellomgenerasjonen Strauss og Howard i sin berømte bok *The Fourth Turning* kaller *artistgenerasjonen*, de som tilbrakte 2. Verdenskrig på skolebenken.

Det har vært forsket en del på generasjonssykluser, særlig innen den angloamerikanske kulturkretsen, fordi man der kan finne en nesten ubrutt syklus fra 1500-tallet frem til i dag. Man har søkt etter den bakenforliggende mekanismen, sammenhengen mellom individets ulike livsfaser og de historiske begivenhetene som former disse. Poenget er hva man opplever i de formende ungdomsårene. Det å være ung under en krig, å tilhøre en soldatgenerasjon, er skjellsettende for et livsløp, det former generasjonens syn på seg selv og på sine omgivelser. Og ikke minst påvirker det hvordan denne generasjonen oppdrar sine barn.

Mange har påpekt at det er et periodisk mønster i de store krigene. Når krigens gru er gått i glemmeboken og historiene om dens helter dominerer den kollektive hukommelsen, er man klar for en ny. Men hva står som motpolen i syklusen? Antropologen Anthony Wallace og senere sosiologen Robert Wuthnow har påvist disse som *revitaliserende bevegelser* og religiøse vekkelser. Også disse har kommet med regelmessige mellomrom i angloamerikansk historie. Den siste, New Age-bevegelsen i 1960-1970-årene, var riktignok ikke religiøs i tradisjonell betydning, men den hentet sin inspirasjon fra alle mulige religioner og åndelige bevegelser. Generasjonssyklusens ytterpunkter er altså *krigen* og *vekkelsen*. De generasjoner som får sin ungdomstid under en slik periode blir sterkt formet av det og blir en markert generasjon, de kalles gjerne *heltegenerasjoner* og *profetgenerasjoner*. Mellom disse generasjonene kommer det mindre markerte *mellomgenerasjoner*.

Fig. 8-2 Vestlige sosiokulturelle generasjoner

	1929 – 1946 krise	1946 – 1964	1964 – 1984 «vokales»	1984 – 2003	2003 – ? krise?
godt voksen 63-83 år		Nomade generasjon	Helt	Artist generasjon	Boom
midlaldrende 42-62 år	Nomade generasjon	Helt	Artist generasjon	Boom	Urban generasjon
ung voksen 21-41 år	Helt	Artist generasjon	Boom	Urban generasjon	Helte generasjon?
Barn 0-20 år	Artist generasjon	Boom	Urban generasjon	Helte generasjon?	

Poenget her er ikke så mye hva de enkelte generasjonene kalles, som måten de beveger seg gjennom historien på. Heltegenerasjonen fra 2. verdenskrig, de som var unge voksne under krigen, ble en markert generasjon. Likedan de store etterkrigskullene, babyboom generasjonen, 68-erne. Må dagens unge voksne bli en ny heltegenerasjon, eller brytes mønsteret?

Fra boken *Det 5. trinn, Veien til et nytt samfunn*, av Dag Andersen, Flux 2003

Mønsteret brytes

Vi kan kanskje allerede fastslå at mønsteret nå er brutt. Den såkalte *krigen mot terror* er ikke en krig som virker samlende, terror splitter, terror er et annet fenomen enn krig. Likevel er det en annen hovedårsak til at mønsteret brytes. Årsaken er globaliseringen. Regelmessige generasjonssykluser oppstår i kulturer som er stabile og autonome over lang tid. Det vi nå opplever er at mange ulike generasjonssykluser blandes. Intifadagenerasjonen i Palestina blir ganske annerledes enn ironigenerasjonen i Norge, men de møtes på en felles global arena enten det nå skjer i Oslos gater, i Afghanistans fjell eller over Internett.

Kanskje brytes også mønsteret fordi globaliseringen og forskningen gjør at vi ser mønsteret. Når vi blir oss mønsteret bevisst, har det ikke lenger den samme innflytelsen over oss. Vi kan frigjøre oss fra generasjonssyklusen.

Men så kommer den skjellsettende globale krisen, den ekstremt hurtige klimaendringen. Den vil gi ulike erfaringer i ulike deler av verden, men både vinnerne og taperne vil oppleve den samme livsdominerende begivenheten. En åpenbar mulighet er at vi vil se starten på enn ny generasjonssyklus – og at den denne gangen blir global.

Ideologier

Boomgenerasjonen, de store etterkrigskullene, deriblant de få som faktisk sto på barrikadene i 1968, ble en opprørsgenerasjon i opposisjon til foreldrenes kortklippede disiplin og teknologiske fremskrittstro. Noen vil fortsatt primært begrunne opprøret ideologisk og det er klart at under den kalde krigen måtte et opprør mot det etablerte i Vesten forankres ideologisk i motsetningen, i sosialisme/kommunisme. Hippiebevegelsen sto for en annen motpol, også den med inspirasjon fra øst. Det handler i begge tilfeller om alternative virkelighetsoppfatninger og verdisyn, vi kan bruke et litt stort ord å si alternative paradigmer.

Man kan si at hippie-impulsen, impulsen fra asiatisk tenkning og religion, har overlevd og blitt til alternativ-bevegelsen. Dette er en bevegelse som har sin resonansbunn i det emosjonelle, i mysikk, religiøse behov og teknikker. Om marxist-leninistene var aldri så emosjonelle, bygget ideologien på en imponerende intellektuell konstruksjon, den appellerte til unge studenter med sitt intellektuelle

innhold. Etter at denne læren falt på sin praksis, har det ikke eksistert noe intellektuelt begrunnet alternativ til den seirende markedsøkonomismen, det er fristende å si markedsfundamentalismen.

Plan C

Nå står vi en situasjon der den industrialiserte markedsøkonomiens enorme suksess er i ferd med å true hele vårt eksistensgrunnlag. Den har brakt økologien i ubalanse og det er naturen i ferd med å rette opp selv, naturen er et selvregulerende system. Det er ikke naturen vi skal bekymre oss for, varme og kalde perioder har kommet og gått mange ganger, men naturen er hard i klypa. Vi har i vårt overmot akselerert oppvarmingen slik at endringene blir brå og dramatiske.

Det mest sårbare systemet på jorden er det økonomiske. Moderne kapitalisme er basert på noe så flyktig som følelsen av tillit. Tre, fire store naturkatastrofer i rask rekkefølge kan være nok til å skape panikk i forsikrings- og finanssystemene. Derfra sprer krakket seg med elektronisk hastighet.

Det nest mest sårbare systemet på jorden er det liberale demokratiet. Det er i likhet med finans og børsmarkedene basert på følelser. Forsvinner trygghet og tillit, føler vi oss truet og redde, så kommer reaksjonen. Da vil vi først og fremst sikre oss selv og våre nærmeste. Det vil de andre også gjøre – og dermed har vi det gående.

De fleste setter i dag sin lit til det vi kan kalle *Plan A*. Den går ut på at relativt enkle teknologiske løsninger kan fjerne problemet – og dessuten gi interessante nye markeder.

Det er ingen dristig spådom at stadig flere vi begynne å snakke om *Plan B*. Den tar utgangspunkt i at det kan komme til å gå helt galt, at befolkningstallet på jorden må reduseres kraftig og at det vil bli store folkevandringer mot nord. Da må vi satse på sjølberging og forsvare oss mot en flom av flyktninger vi ikke har noen mulighet for å skaffe mat til. Frykten for apokalypsen er en understrøm som alltid har fulgt menneskeheten, like under overflaten.

Både Plan A og Plan B er farlige. Plan A fordi den sannsynligvis er urealistisk. Plan B fordi den bygger på en frykt som er selvforsterkende. Skal det gå bra må vi hurtigst mulig samle oss om en Plan C. Det må skje før den forenklete optimismen slår over i den dype pessimismen. Vi må innse at vi ikke har et CO₂ problem, vi har et samfunnsproblem med et CO₂ symptom.

Denne artikkelen er ikke stedet for å gå i dybden om dette, et enkelt regnestykke får holde som illustrasjon. 3% årlig vekst i 100 år (det er ikke mer enn et langt menneskeliv) gir mer enn 19-gangen i forbruk. Det er selvsynligvis absurd. Vi kan ikke fortsette med et system basert på kvantitativ vekst. Det gir ikke økt livsglede og det er en økologisk umulighet. Vi trenger nye, langsiktige mål og vi trenger et nytt paradigme.

Aldri før har vi hatt det så godt i dette landet, og det er sannsynligvis verdens beste land å bo i. Det beste sted og den beste tid noen sinne. I den situasjonen er det vi må legge om kursen – det er velstandsprøven.

Klarer 68-ergenerasjonen å engasjere seg en gang til? Klarer den unge generasjonen som etter det gamle skjemaet skulle vært soldater i dag å bli en ny form for heltegenerasjon, klarer de å løfte blikket fra karrieremas og barnevogner? Klarer ironigenerasjonen å legge bak seg den distanserte humoren de har gjemt seg bak og ta lederskapet? Det spørres om ikke de gråhårede fra den gamle profetgenerasjonen må reise seg og dra det nye i gang.